

УДК 811.162.1'373.7:22

Наталія Дем'яненко

ORCID 0000-0001-5662-1074

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НАРОДНИХ ЗВИЧАЇВ ТА ОБРЯДІВ У ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ МІЖКУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ

***Анотація.** У статті розглядаються фразеологізми, пов'язані з народними звичаями та обрядами в польській та українській мовах, як ключовий елемент міжкультурного діалогу між двома націями. Досліджується, як ці фразеологічні одиниці відображають культурні, історичні та соціальні аспекти польського і українського народного життя. Окрема увага приділяється спільним і відмінним рисам у фразеологічних системах обох мов, що дозволяє глибше зрозуміти національні ідентичності та культурні особливості поляків і українців. Стаття аналізує роль фразеологізмів у збереженні та передачі культурної спадщини, а також у формуванні сучасного міжкультурного діалогу між Польщею та Україною. Метою статті є дослідження та аналіз фразеологізмів, пов'язаних з народними звичаями та обрядами у польській та українській мовах у контексті міжкультурного діалогу між двома націями. Фразеологізми є невід'ємною частиною будь-якої мови, відображаючи не лише лексичні особливості, але й глибокі культурні та соціальні структури, притаманні тому чи іншому народу. Через ці мовні конструкції можна простежити, як дві близькі, але водночас унікальні культури відображають своє світосприйняття, вірування та соціальні норми. Важливе місце в житті як українців, так і поляків займає релігія, що чітко відображено у фразеології обох мов. Одним із найбільш яскравих прикладів є різдвяні та великодні свята, обряди та ритуали яких знайшли своє відображення у фразеології. Аналіз фразеологізмів, пов'язаних з релігійними святами, дозволяє краще зрозуміти, як релігійні традиції формують мовну картину світу. У статті досліджуються фразеологічні одиниці, пов'язані з весільними та поховальними обрядами в польській та українській мовах.*

Виявлено, що вони мають як спільні риси, так і певні відмінності. Стаття розглядає народні звичаї та повсякденне життя, які також знайшли місце у фразеології. Дослідження показало, що польська та українська фразеологічні системи містять як спільні елементи, що відображають схожі культурні практики, так і унікальні фразеологізми, які підкреслюють національну специфіку кожного народу.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, фразеологізм, польська мова, українська мова, міжкультурний діалог.

Інформація про автора: Дем'яненко Наталія Борисівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри полоністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Електронна адреса: demianenko.nataly@gmail.com

Nataliia Demianenko

PHRASEOLOGISMS DEFINING FOLK CUSTOMS AND RITUALS IN POLISH-UKRAINIAN INTERCULTURAL DIALOGUE

Abstract. *The article examines idioms related to folk customs and rituals in the Polish and Ukrainian languages as a key element of intercultural dialogue between the two nations. It is studied how these phraseological units reflect the cultural, historical and social aspects of Polish and Ukrainian folk life. Particular attention is paid to common and distinctive features in the phraseological systems of both languages, which allows for a deeper understanding of the national identities and cultural features of Poles and Ukrainians. The article analyzes the role of phraseology in the preservation and transmission of cultural heritage, as well as in the formation of modern intercultural dialogue between Poland and Ukraine. The purpose of the article is to research and analyze phraseology related to folk customs and rituals in the Polish and Ukrainian languages in the context of intercultural dialogue between the two nations. Phraseologisms are an integral part of any language, reflecting not only lexical features, but also deep cultural and social structures inherent in one or another nation. Through these language constructions, it is possible to trace how two close, but at the same time unique cultures reflect their worldview, beliefs and social norms. Religion occupies an important place in the lives of both Ukrainians and Poles, which is*

clearly reflected in the phraseology of both languages. One of the most striking examples is the Christmas and Easter holidays, the rites and rituals of which are reflected in phraseology. The analysis of phraseological units associated with religious holidays allows us to better understand how religious traditions shape the linguistic picture of the world. The article examines phraseological units related to wedding and funeral rites in the Polish and Ukrainian languages. It was found that they have both common features and certain differences. The article examines folk customs and everyday life, which also found a place in phraseology. The study showed that the Polish and Ukrainian phraseological systems contain both common elements that reflect similar cultural practices and unique phraseological units that emphasize the national specificity of each nation.

Key words: phraseological units, phraseology, Polish language, Ukrainian language, folk customs and rituals, intercultural dialogue.

Information about author: Nataliia Demianenko, PhD, associate professor, associate professor of the Department of Polish Studies, Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: demianenko.nataly@gmail.com

Nataliia Demianenko

FRAZEOLOGIZMY DO OZNACZANIA ZWYCZAJÓW I OBRZĄDÓW LUDOWYCH W POLSKO-UKRAIŃSKIM DIALOGU MIĘDZYKULTUROWYM

Abstrakt. W artykule zbadano idiomy związane ze zwyczajami i obrzędami ludowymi w języku polskim i ukraińskim jako kluczowy element dialogu międzykulturowego między obydwoma narodami. Badane jest, w jaki sposób te jednostki frazeologiczne odzwierciedlają kulturowe, historyczne i społeczne aspekty polskiego i ukraińskiego życia ludowego. Szczególną uwagę zwrócono na cechy wspólne i charakterystyczne w systemach frazeologicznych obu języków, co pozwala na głębsze zrozumienie tożsamości narodowej i cech kulturowych Polaków i Ukraińców. W artykule podjęto analizę roli frazeologii w zachowaniu i przekazie dziedzictwa kulturowego, a także w kształtowaniu współczesnego dialogu międzykulturowego pomiędzy Polską a Ukrainą. Celem artykułu jest zbadanie i analiza frazeologii związanej ze zwyczajami i obrzędami ludowymi w języku polskim i ukraińskim w kontekście dialogu międzykulturowego obu narodów. Frazeologizmy są integralną

częścią każdego języka, odzwierciedlając nie tylko cechy leksykalne, ale także głębokie struktury kulturowe i społeczne nieodłącznie związane z tym czy innym narodem. Dzięki tym konstrukcjom językowym można prześledzić, jak dwie bliskie, ale jednocześnie wyjątkowe kultury odzwierciedlają swój światopogląd, przekonania i normy społeczne. Religia zajmuje ważne miejsce w życiu zarówno Ukraińców, jak i Polaków, co wyraźnie odzwierciedla się we frazeologii obu języków. Jednym z najbardziej uderzających przykładów są święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy, których obrzędy i rytuały znajdują odzwierciedlenie we frazeologii. Analiza jednostek frazeologicznych związanych ze świętami religijnymi pozwala lepiej zrozumieć, w jaki sposób tradycje religijne kształtują językowy obraz świata. W artykule zbadano jednostki frazeologiczne związane z obrzędami weselnymi i pogrzebowymi w języku polskim i ukraińskim. Stwierdzono, że mają one zarówno cechy wspólne, jak i pewne różnice. Artykuł dotyczy zwyczajów ludowych i życia codziennego, które znalazły swoje miejsce także we frazeologii. Badanie wykazało, że polski i ukraiński system frazeologiczny zawierają zarówno elementy wspólne, odzwierciedlające podobne praktyki kulturowe, jak i unikalne jednostki frazeologiczne, podkreślające narodową specyfikę każdego narodu.

Słowa kluczowe: jednostki frazeologiczne, frazeologizm, język polski, język ukraiński, zwyczaje i obrzędy ludowe, dialog międzykulturowy.

Nota o autorze: Nataliia Demianenko, doktor nauk filologicznych, profesor nadzwyczajny, profesor nadzwyczajny w Katedrze Polonistyki Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Filologii Narodowego Uniwersytetu imienia Tarasa Szewczenki w Kijowie.

E-mail: demianenko.nataly@gmail.com

Постановка проблеми та її значення. Фразеологізми є важливим складником мовної системи, що відображають національні традиції, звичаї та світогляд народу. Вони не лише передають змістові значення, але й втілюють культурний код, за допомогою якого носії мови виражають свою національну ідентичність. У контексті польсько-українського міжкультурного діалогу, фразеологізми, пов'язані з народними звичаями та обрядами, відіграють ключову роль у розумінні та взаємопроникненні культур обох народів.

Протягом століть польський та український народи перебували у тісній культурній взаємодії, що спричинило взаємне запозичення та адаптацію фразеологізмів. Цей процес потребує глибокого до-

слідження для розуміння його впливу на сучасний стан обох мов. Видається особливо важливим дослідити, як фразеологізми впливають на сучасний польсько-український міжкультурний діалог, зокрема у контексті взаєморозуміння та спільного культурного простору. Вивчення фразеологізмів на позначення народних звичаїв та обрядів у польсько-українському міжкультурному діалозі є важливим для розуміння того, як культурні коди передаються через мову, як вони змінюються під впливом міжкультурної взаємодії, та як це впливає на формування національної ідентичності в сучасних умовах. Дослідження цієї проблеми сприятиме не лише збереженню культурної спадщини обох народів, але й розвитку міжкультурної компетенції, що є необхідною для побудови гармонійних відносин між польським та українським суспільствами.

Метою статті є дослідження та аналіз фразеологізмів, пов'язаних з народними звичаями та обрядами у польській та українській мовах у контексті міжкультурного діалогу між двома націями. У рамках нашої розвідки ми намагалися виявити спільні та відмінні риси у фразеологічних системах обох мов, а також розкрити, як такі фразеологізми відображають культурні, історичні та соціальні аспекти життя поляків і українців. Дослідження також спрямоване на визначення ролі фразеологізмів у збереженні національної ідентичності та культурної спадщини, а також на вивчення їхнього впливу на сучасний міжкультурний діалог між Польщею та Україною.

Фразеологізми, що відображають народні звичаї та обряди, є важливим елементом культурної ідентичності обох народів і займають важливе місце в польсько-українському міжкультурному діалозі. Вивчення цієї теми включає аналіз фразеологічних одиниць, які відображають національні традиції, обряди та звичаї в обох культурах, а також порівняння їхніх значень і використання.

Аналіз публікацій та досліджень. Дослідженню проблем зв'язків фразеології і національної культури присвячені роботи багатьох дослідників. Зокрема, це праці українських дослідників Л. Скрипник [4], В. Ужченка [6], Д. Ужченка [7], Л. Даниленко [2] та ін. Польська мовознавиця А. Кравчик-Тирпа вивчає усталені звороти,

пов'язані з обрядами, ритуалами та етнографічними елементами [10]; українська дослідниця І. Кононенко здійснила контрастивне дослідження української та польської мов, окремий розділ присвятивши саме фразеологічним одиницям [9, с. 289-351]. Сьогодні в основі сучасних досліджень одиниць мови лежить широке залучення «факторів позамовного життя, що перебувають у зв'язках з багатими культурними здобутками народу» [8, с. 1].

Останнім часом спостерігається факт зростання зацікавленості проблематикою взаємодії мови і культури, при цьому перша виступає одним з проявів другої. Розуміння мови як складника людської свідомості, що «акумулює всі аспекти і прояви перебігу людського життя, сприяло розширенню меж мовознавчих пошуків, які стали здійснюватися у взаємодії з суміжними науковими галузями – філософією, психологією, етнологією, культурологією» [1, с. 2].

Цікавими, на наш погляд, є розвідки, присвячені лінгвокультурологічному аспекту дослідження фразеології, зокрема праці О. П. Левченко [3], оскільки лінгвокультурологія вивчає та описує «склад мови й культури в їхній синхронній взаємодії та досліджує насамперед живі комунікативні процеси й зв'язок використовуваних у них мовних виразів із синхронно діючим менталітетом народу» [5, с. 217-218].

Виклад основного матеріалу. Фразеологія – це віддзеркалення культури, історії та світогляду народу. Вона містить у собі глибокі значення, часто приховані за метафорами та образами. У польській та українській мовах фразеологізми, пов'язані з народними традиціями та обрядами, є не лише важливими елементами мовної спадщини, але й дозволяють виявити цікаві паралелі та відмінності, що виникають унаслідок спільної історії та культурного розвитку. Такі фразеологічні одиниці є багатим джерелом для порівняльного аналізу, оскільки відображають спільні релігійні корені та культурні традиції, проте водночас підкреслюють унікальність кожного народу.

Джерельну базу нашої розвідки склали фразеологічні одиниці польської та української мов на позначення народних звичаїв

та обрядів (методом суцільної вибірки їх було дібрано приблизно близько сотні у кожній з мов), представлені у польських та українських лексикографічних джерелах (“Słownik frazeologiczny języka polskiego” / Pod red. S. Skorupki; “Słownik frazeologiczny” / Pod red. M. Dobrowolskiego та «Фразеологічний словник української мови» під ред. В. Д. Ужченка та Д. В. Ужченка). Принагідно використовувались дані мови художньої літератури та інтернет джерел.

У статті використано поняття фразеологічної одиниці (фразеологізму, фразеологічного звороту, фраземи) у широкому сенсі, а саме, під фразеологічною одиницею ми розуміємо словосполучення із повністю або частково переосмисленим значенням.

Фразеологія – це своєрідний міст між мовою та культурою, який відображає багатогранність світосприйняття народу. Українська та польська мови, незважаючи на спільні історичні корені та географічну близькість, зберегли власні унікальні риси в своїх фразеологічних одиницях. Обидва народи, український і польський, є переважно християнськими, що відображається у їхніх фразеологізмах. Наприклад, у польській мові існує фразеологічна одиниця *syrać głowy popiołem* (посипати голову попелом), що означає глибоке покаяння, і яка тісно пов’язана із католицьким обрядом попільної середи – днем молитви та першим днем посту. В українській мові подібний зворот відсутній, однак є схожий фразеологізм *бити себе в груди*, що означає визнання своєї провини та покаяння.

Релігія займає важливе місце в житті як українців, так і поляків, що чітко відображено у фразеології обох мов. Одним із найбільш яскравих прикладів є різдвяні та великодні свята. В обох культурах ці свята супроводжуються численними обрядами та ритуалами, які знайшли своє відображення у фразеології. Однією з найбільш важливих релігійних подій у Польщі та Україні є Різдво Христове, і це свято має значний вплив на фразеологію обох мов. В українській та польській мовах багато фразеологізмів, пов’язаних з цим святом.

У польській мові є фразеологічна одиниця *chodzenie po kołędzie* (ходити по коляді), який пов’язаний із традицією різдвяних обхо-

дів. В українській мові йому відповідає фразеологізм *ходити з колядою*. Обидва звороти відображають схожі традиції різдвяних свят, проте в кожному випадку вони набули своїх національних відтінків. Український фразеологізм *водити козу* та польський *prowadzić kozę* мають подібне значення, пов'язане з традицією різдвяних колядок. Цей фразеологізм означає участь у святкових обрядах, хоча в сучасній мові він може мати іронічний відтінок. У польській мові є фразеологізм *iść na pasterkę*, що означає відвідування різдвяної служби в ніч на Різдво. В українській мові подібного фразеологізму немає, хоча сам обряд також існує. Цей приклад ілюструє, як релігійні традиції можуть впливати на формування унікальних мовних зворотів. Польський фразеологізм *rozdać opłatek* (буквально «роздати оплаток») пов'язаний із традицією поділу прісного хліба на Святвечір, що символізує єдність та мир.

Ще одним важливим релігійним святом є Великдень, яке формує мовні звороти в обох культурах. Наприклад, українська фразеологічна одиниця *як на Великдень* використовується для опису чогось надзвичайно радісного або святкового, подібно до польської *jak na Wielkanoc*. Обидва фразеологізми підкреслюють важливість цього свята в житті обох народів і його символічне значення як часу відродження та надії. Польські фразеологізми, такі як *malować pisanki* (розписувати писанки) та *święcić pokarmy* (святити їжу) мають в українській мові аналогічне значення.

Свято Трійці, яке відзначає єднання Святого Духа, також має свої мовні відображення. Традиція прикрашати домівки зеленню відображена у фразеологізмі *зелені свята*, що позначає цей період. Польський фразеологізм *Zielone Świątki* має таке ж значення і також асоціюється з прикрашанням храмів і домівок зеленими рослинами.

Свято Андрія Первозваного в Україні та Польщі має свої фразеологічні відображення, пов'язані з традиціями ворожіння та святкових забав. В українській фразеології зворот *вести Андріївські вечорниці* може позначати не лише проведення святкових заходів, а й віру в магичні традиції. Польський фразеологізм

Andrzejki описує традицію ворожіння на переддень свята святого Андрія, яка теж має певне місце в польській культурі.

Аналіз фразеологізмів, пов'язаних з релігійними святами, дозволяє краще зрозуміти, як релігійні традиції формують мовну картину світу українців і поляків.

Одним із найважливіших обрядів у житті людей завжди було весілля, тому не дивно, що воно породило численні фразеологізми. В українській та польській мовах є багато спільних фразеологізмів, що стосуються весільних традицій, хоча деякі з них мають специфічні національні риси. Фразеологічні одиниці, пов'язані з весільними обрядами в польській та українській мовах, показують, як кожен народ сприймає та святкує цю важливу подію: український фразеологізм *встати на рушник* традиційно позначає процес одруження. У стародавні часи рушник був символом благословення та удачі, і його використовували під час весільних обрядів; фразеологічна одиниця *пустити калачі* означає частування гостей на весіллі. Калачі є традиційним святковим хлібом, і цей фразеологізм символізує гостинність та багатство; фразеологізм *грати весілля* використовують для опису самого процесу святкування весілля. Зворот підкреслює важливість веселощів та розваг під час свята; зворот *запросити на весільний коровай* позначає запрошення гостей на урочистості, оскільки коровай є обрядовим хлібом, який печуть спеціально на весілля.

У польській мові весільні обряди також мають свої фразеологічні відображення: зворот *wziąć ślub* (взяти шлюб) є загальноприйнятим для позначення факту одруження; *iść do ołtarza* (іти до вівтаря) підкреслює важливий момент весільної церемонії, коли наречені йдуть до вівтаря для обміну обітницями; *stół weselny* (весільний стіл) – цей фразеологізм відображає традицію багатого частування на весільному банкеті; *tańczyć poloneza* (танцювати полонез) використовується для опису цього традиційного весільного танцю.

Фразеологізми, пов'язані з весільними обрядами в польській та українській мовах, часто мають спільні риси, оскільки обидві культури мають подібні традиції та символіку. Проте існують і

помітні відмінності, що відображають унікальні аспекти кожної культури. В Україні *рушник* і *коровай* є важливими елементами весільного обряду, символізуючи благословення та добробут. У Польщі ж акцент більше робиться на релігійній церемонії та на святковому банкеті, де важливим елементом є традиційний танець *полонез*. У польській мові звороти часто відображають церковний аспект весілля, тоді як в українській мові більше акцентується на народних традиціях і символах.

В українській мові багато фразеологічних одиниць, які мають свої аналоги у польській мові. Наприклад, український фразеологізм *віддати доньку заміж* має польський аналог *wydać córkę za mąż*. Обидва звороти означають шлюб доньки та підкреслюють важливість цього моменту для родини. Подібні фразеологізми відображають спільні соціальні норми та очікування, що стосуються шлюбу. Цікаво, що в польській мові наявний фразеологізм *rozdać welon* (роздати фату), який використовується для опису традиції, коли наречена віддає свою фату незаміжнім подругам, символізуючи, що їхній час одружитися ще попереду. В українській мові такого фразеологізму немає, хоча подібний обряд також існує.

Водночас, у польській мові існує фразеологізм *iść na poprawiny* (йти на повторення), який означає другий день весілля. В українській мові такого фразеологізму немає, хоча традиція святкувати другий день весілля (під назвою *другий день*) також існує.

Фразеологізми, пов'язані з весільними обрядами, є важливою частиною культурної спадщини як Польщі, так і України. Вони не лише відображають традиційні ритуали та символіку, але й допомагають зберігати національні ідентичності. Через аналіз весільних фразеологізмів можна краще зрозуміти культурні особливості обох народів, а також побачити, як глобалізація і сучасні тенденції впливають на традиційні практики.

У фразеології обох народів також знайшли своє відображення і поховальні обряди. В українській мові існує фразеологічна одиниця *відправити в останню путь*, що означає проводити померлого на похороні. У польській мові цей фразеологізм звучить майже

ідентично: *odprowadzić w ostatnią drogę*. Це свідчить про спільне розуміння та пошану до смерті в обох культурах. Інша цікава польська фразаема – це *ubrać się na czarno* (вдягтися в чорне), що означає висловити скорботу. В українській мові подібна фразеологічна одиниця існує, але вона менш поширена: *вдягти чорну одежу*. Однак, є й фразеологізми, що відрізняються між собою. Польська фразеологічна одиниця *zamknąć oczy* (закрити очі) використовується для опису смерті, тоді як в українській мові більш поширеним є зворот *відійти у вічність*. Ці відмінності відображають різні культурні підходи до сприйняття смерті та поховальних обрядів. Цікавим є також польський фразеологізм *oddać ostatnią posługę* (віддати останню послугу), який означає виконання ритуалів, пов'язаних із похованням. В українській мові існує подібний фразеологізм – *віддати останню шану*, що також відображає глибоку повагу до померлого.

Окрім обрядів, фразеологізми також відображають народні звичаї та повсякденне життя. Наприклад, український зворот *пекти раки* означає червоніти від сорому або зніяковілості. Польський аналог цього звороту – *piec raki* – також означає червоніти, що вказує на спільне сприйняття фізичних реакцій на емоції. Водночас, є фразеологізми, які вказують на певні культурні особливості. Наприклад, у польській мові існує фразеологічна одиниця *jeść chleb z masłem* (їсти хліб з маслом), що означає жити в достатку. В українській мові схожий за значенням фразеологізм – *їсти хліб з маслом*, проте в українській культурі акцент часто ставиться на самому хлібі як символі достатку, а не на додаткових складових.

Важливо також відзначити, що деякі фразеологізми можуть мати різні конотації залежно від контексту та культурного фону. Наприклад, польська фразеологічна одиниця *złota rączka* (золота ручка) використовується для опису людини, яка вміє робити все власноруч, і має позитивний відтінок. В українській мові схожий фразеологізм *золоті руки* також має позитивне значення, підкреслюючи майстерність і вміння.

Фразеологізми, пов'язані з народними традиціями та обрядами, відіграють важливу роль у збереженні національної ідентичності.

Вони є носіями культурної пам'яті, що передається з покоління в покоління. Коли люди використовують ці фразеологізми, вони підтримують зв'язок зі своїм корінням та зберігають культурні традиції, навіть у змінюваному світі. Український фразеологізм *святкувати Івана Купала* чи польський *świętować Noc Kupały* нагадують про стародавні язичницькі традиції, що були інтегровані у сучасну культуру. Хоча ці свята втрачають свій первісний релігійний зміст, вони все ще залишаються важливою частиною національної спадщини.

Також варто звернути увагу на фразеологізми, які використовуються під час великих національних свят, таких як День незалежності або День Конституції. Вони підкреслюють значення цих подій для національної ідентичності та об'єднують людей у відзначенні спільних цінностей. Такі фразеологічні одиниці часто пов'язані з патріотизмом, єдністю народу, історією та традиціями: український фразеологізм *здійснення мрії* використовується в контексті досягнення незалежності, коли йдеться про здійснення прагнень народу; фразеологізм *зірка надії* символізує надію на світле майбутнє, часто використовується в святкових промовах; *єдність у різноманітті* підкреслює єдність українців, незалежно від їхнього походження чи віросповідання; фразеологізм *захисники Вітчизни* часто вживається під час свят, присвячених пам'яті тих, хто захищав країну; зворот *жити у волі* акцентує важливість свободи та незалежності для кожного громадянина.

У польській фразеологічній системі можемо відзначити наступні фразеологізми такого типу: *Polska nasza matka* (Польща – наша мати) – фразеологізм, що підкреслює любов до Батьківщини; фразеологізм *wolność krzyżami się mierzy* (свобода вимірюється хрестами) фразема, що нагадує про жертви, принесені заради незалежності; *Bóg, Honor, Ojczyzna* (Бог, Честь, Вітчизна) – традиційне фразеологічне гасло, що відображає основні цінності польського народу; *żyć dla Ojczyzny* (жити для Батьківщини) – нагадує про важливість служіння своєму народу і країні; *nie rzucim ziemi, skąd nasz ród* (не кинемо землі, звідки наш рід) – фразеологізм, що акцентує на патріотизмі та вірності своїй країні.

Ці фразеологізми відображають глибокі патріотичні почуття та національну свідомість обох народів, і часто використовуються під час святкових промов, урочистостей та публічних виступів.

Фразеологізми залишаються важливим інструментом передачі культурного досвіду та збереження національної пам'яті. Вони допомагають нам зберігати зв'язок із минулим, розуміти сучасність і формувати майбутнє, багате на культурні традиції та обряди, які визначають нашу ідентичність.

Фразеологічні одиниці, що стосуються народних звичаїв та обрядів, відіграють важливу роль у польсько-українському міжкультурному діалозі. Вони є носіями культурної пам'яті та ідентичності, відображають історичні взаємини, спільний досвід і особливості світогляду обох народів: *варити кутю* / *warić kutię* – ці фразеологізми пов'язані з різдвяними обрядами. Кутя є традиційною стравою на Різдво як в українців, так і в поляків. Ці фразеологічні одиниці використовуються для позначення підготовки до великого свята або важливих подій; *ходити на могилки* / *chodzić po grobach* – ці фрази пов'язані з традицією поминання покійних. Обидві культури мають традиції вшанування померлих, відвідування могил на певні релігійні свята; *бити байдики* / *bić bąki* – хоча обидва ці фразеологізми означають «байдикувати, нічого не робити», вони має коріння в традиціях відпочинку під час святкових днів, коли люди не працювали і насолоджувалися відпочинком; *сіяти мак* / *siać mak* – обрядова дія, що символізує мир, згоду та благополуччя. Мак завжди був важливим елементом народної культури і використовувався в різних ритуалах та обрядах.

У польсько-українському контексті фразеологізми можуть стати своєрідним «ключем» до розуміння культурних особливостей одне одного. Важливо зазначити, що вони не лише зберігають культурні традиції, але й адаптуються під нові умови. У польсько-українському міжкультурному діалозі можна спостерігати цікаві перетворення і взаємодії: *заварювати чай* / *zaparzać herbatę* – ці фразеологізми можуть символізувати процес підготовки до важливих подій або зустрічей. У контексті міжкультурного діалогу вони можуть ви-

користуватися для підкреслення важливості гостинності та традиційної гостинності в обох культурах; *пукати пір'я / puścić pióra* – це фразеологічні одиниці, які можуть означати випробування на міцність або спробу вплинути на ситуацію. У польсько-українських традиціях пір'я часто використовується в обрядових дійствах, таких як обрядові танці або весільні ритуали; *співати під гуслі / śpiewać pod lirą* – ці фразеологізми можуть стосуватися як музичних традицій, так і ритуальних дій. Гуслі є важливим інструментом в українській народній музиці, а ліра – у польській. Такі фразеологізми відображають спільність у використанні музичних інструментів для підтримки традицій; *знати, як свої п'ять пальців / znać jak swoje pięć palców* – ці фраземи вказують на добре знання чогось. У культурних контекстах, наприклад, це може означати глибоке розуміння і повагу до культурної спадщини; *збирати яйця в одному кошику / trzymać wszystkie jajka w jednym koszyku* – ці фразеологізми можуть використовуватися для опису ситуації, коли всі ресурси або надії сконцентровані в одному місці; *брати в руки мітлу» / wziąć miotłę w ręce* – ці фразеологічні одиниці можуть символізувати початок очищення або змін у житті. У польсько-українському контексті вони можуть бути пов'язані з традиціями весняного прибирання, яке символізує відновлення і оновлення; *кидати вітрила / zrzucić żagle* – використовуються для опису ситуацій, коли людина відмовляється від активних дій або зменшує зусилля. В обох культурах ці фразеологізми можуть символізувати періоди спокою або відпочинку після важкої праці, що часто відзначається певними обрядовими практиками.

Часто фразеологічні одиниці мають історичний контекст, який дозволяє краще зрозуміти особливості історії та культури нації: наприклад, український фразеологізм *наші козацькі часи* нагадує про історичні корені козацтва, яке відіграло важливу роль у формуванні української ідентичності; натомість польський фразеологізм *stare czasy* («старі часи») може вказувати на важливі історичні події або періоди, які мають значення для польського народу.

Фразеологізми також можуть служити засобом передачі культурної спадщини від покоління до покоління. Наприклад, укра-

їнські фразеологізми *по хліб до Бога* (на позначення особистих зусиль і старань) або *стояти на своєму* (бути непохитним у своїх переконаннях), допомагають зберігати і поширювати знання про українські традиції і моральні цінності.

У фразеології яскраво відображається повсякденне життя та типові ситуації або поведінка в різних аспектах дійсності. Наприклад, український фразеологізм *віддати останню сорочку* означає «бути готовим віддати все, що маєш, для допомоги іншим». Він підкреслює глибоке почуття людяності та щедрості. А фразеологічна одиниця *жити як кіт з собакою* використовується для опису неприязні або конфліктів між людьми, вона відображає конфліктні ситуації в повсякденному житті. Польський фразеологізм *mieć muchy w nosie* (буквально «мати мухи в носі») означає дратівливу або капризну людину, він відображає соціальні норми і поведінкові очікування; зворот *dziurawy jak sitko* (буквально «дірявий як сито») використовується для опису чогось ненадійного або з дефектами, що відображає прагнення до практичності і критичне ставлення до якості.

Важливо зазначити, що фразеологія обох мов не є статичною. Вона постійно розвивається, адаптуючись до змін у суспільстві. Це створює нові можливості для дослідження того, як культура впливає на мову, і навпаки. Сучасні зміни в суспільстві, глобалізація та культурні обміни мають значний вплив на фразеологію обох мов. Зараз деякі традиційні фразеологізми можуть втрачати свою актуальність або змінювати значення в контексті нових соціальних реалій. Наприклад, в українській мові з'являються нові фразеологізми, пов'язані з сучасними святами та традиціями, такі як *дарувати кохання на День Святого Валентина* або *святкувати Хелловін*. Подібні звороти відображають вплив західної культури, що поступово проникає в українське суспільство. Крім того, фразеологічні одиниці адаптуються до змінюваних соціальних і культурних умов. В українській мові можемо спостерігати нові фразеологізми, які з'явилися через вплив сучасних медіа та глобалізації і доповнюють традиційний фразеологічний фонд: українська фразема *постити*

на блог (щось публікувати в блозі) відображає сучасні медійні тенденції; польський фразеологізм *zrobić selfie* (зробити селфі), свідчить про вплив сучасних технологій на польську мову; фразеологічна одиниця *być online* (бути онлайн) вже стала звичною у польській мові та відображає сучасну реальність, пов'язану з цифровими технологіями. У той же час, традиційні фразеологізми, пов'язані з народними обрядами, можуть втрачати своє початкове значення або використовуватися лише в певних контекстах, наприклад, у літературі або на національних святах.

Отже, фразеологічні одиниці є важливим компонентом мовно-го і культурного простору як Польщі, так і України. Вони відображають народні звичаї та повсякденне життя, зберігаючи культурну ідентичність та допомагаючи передавати традиції і соціальні норми. Аналіз фразеологізмів дозволяє краще зрозуміти, як мова відображає культурні особливості та соціальні відносини, а також як ці елементи формують і зберігають національну спадщину.

Висновки та перспективи дослідження. Фразеологізми, що відображають народні звичаї та обряди, є важливим елементом міжкультурного діалогу між польським та українським народами. Вони виявляють глибокий зв'язок між культурними традиціями, що формувалися впродовж століть, та сучасними мовними практиками. Дослідження показало, що польська та українська фразеологічні системи містять як спільні елементи, що відображають схожі культурні практики, так і унікальні звороти, які підкреслюють національну специфіку кожного народу. Фразеологізми виконують важливу роль у збереженні національної ідентичності, передаючи культурні коди та символи з покоління в покоління, незважаючи на глобалізаційні процеси. Подальше дослідження у цьому напрямку може охопити ширший спектр фразеологізмів, пов'язаних з іншими аспектами народних звичаїв та обрядів. Залучення методів та підходів з інших наук, таких як етнографія, соціолінгвістика та культурологія, може поглибити розуміння ролі фразеологізмів у міжкультурному діалозі. Дослідження використання фразеологізмів у сучасних медіа та літературі допо-

може виявити, як змінюється їхня функція у суспільстві під впливом нових форм комунікації. Все це дозволить глибше зрозуміти універсальні та специфічні аспекти фразеології у міжкультурному контексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григоренко Т. В. Етнографічна лексика і фразеологія у складі української літературної мови: автореф. дис. ...канд. філол. наук. К., 2005.
2. Даниленко Л. І. Національно-культурні особливості семантики чеських фразеологізмів: автореф. дис. ...канд. філол. наук. К., 1997.
3. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект». Львів: Львівський регіональний інститут державного управління, 2005.
4. Скрипник Л. Фразеологія української мови. К.: Наукова думка, 1973.
5. Супруненко В. Народини. Витоки нації: символи, вірування, звичаї та побут українців. Запоріжжя: МП «Берегиня», 1993.
6. Ужченко В. Д. Історико-лінгвістичний аспект формування української фразеології: автореф. дис. ...д-ра філол. наук. Дніпропетровськ, 1994.
7. Ужченко Д. В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні: автореф. дис. ...канд. філол. наук. Харків, 2000.
8. Філіпчук М. В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі: автореф. дис. ...канд. філол. наук. К., 2007.
9. Kononenko Iryna. Język polski i ukraiński: studium kontrastywne. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2017. 809 S.
10. Krawczyk-Tyrpa A. O pewnych cechach odróżniających frazeologię gwarową od frazeologii języka literackiego na przykładzie związków frazeologicznych z komponentem chodzić // PFPS: W 6 t. / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. Wrocław, 1988. T.4. S.137-145.

REFERENCES

1. Hryhorenko T. V. *Ethnographic vocabulary and phraseology as part of the Ukrainian literary language: Candidate's thesis* [Etnohrafichna leksyka i frazeologia u skladі ukrainskoi literaturnoi movy]. Kyiv, 2005.
2. Danylenko L. I. *National and cultural peculiarities of the semantics of Czech phraseological units: Candidate's thesis* [Natsionalno-kulturni osoblyvosti semantyky cheskykh frazeolohizmiv]. Kyiv, 1997.
3. Levchenko O. P. *Phraseological symbolism: linguistic and cultural aspect* [Frazeolohichna symbolika: linhvokulturolohichni aspekt]. Lviv: Lvivskiy regionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia, 2005.

-
4. Skrypnyk L. *Phraseology of the Ukrainian language* [Frazeolohiia ukrainskoi movy]. Kyiv: Naukova dumka, 1973.
 5. Suprunenko V. *Narodyny. The origins of the nation: symbols, beliefs, customs and everyday life of Ukrainians* [Narodyny. Vytoky natsii: symvoly, viruvannia, zvychai ta pobut ukraintsiv]. Zaporizhzhia: MP «Berehynia», 1993.
 6. Uzhchenko V. D. *Historical-linguistic aspect of formation of Ukrainian phraseology: Candidate's thesis* [Istoryko-linhvistychnyi aspekt formuvannia ukrainskoi frazeolohii]. Dnipropetrovsk, 1994.
 7. Uzhchenko V. D. *Semantics of Ukrainian zoophraseological expressions in ethnocultural coverage: Candidate's thesis* [Istoryko-linhvistychnyi aspekt formuvannia ukrainskoi frazeolohii]. Kharkiv, 2000.
 8. Filipchuk M. V. *Ethnosymbolism of language units in Ukrainian ritual discourse: Candidate's thesis* [Etnosymvolika movnykh odynyt v ukrainskomu obriadovomu dyskursi]. Kyiv, 2007.
 9. Kononenko Iryna *Język polski i ukraiński: studium kontrastywne*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2017.
 10. Krawczyk-Tyrpa A. *O pewnych cechach odróżniających frazeologię gwarową od frazeologii języka literackiego na przykładzie związków frazeologicznych z komponentem chodzić* // PFPS: W 6 t. / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. t. 4. Wrocław, 1988. S. 137-145.